

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Esityksessä tuodaan esille työryhmän näkemys sellaisesta kansallisesta lainsäädännöstä, joka täyttäisi EU:n naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (2024/1385, jäljempänä NKV-direktiivi) vaatimusten vähimmäistason. Mietinnössä todetaan toisaalta, että esimerkiksi väkivallan moniammatillista riskinarviointia koskevaa sääntelytarvetta tulee arvioida kansallisten tarpeiden perusteella tulevaisuudessa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan kansallisen vähimmäistason arvioinnissa on tulkinnanvaraa. Esityksen mukaan valtaosa NKV-direktiivin artikloista ei edellytä lainsäädäntömuutoksia, eli kansallista lainsäädäntöä voidaan jo nykyisin soveltaa direktiivin edellyttämällä tavalla. Nykytilan kuvauksen perusteella on kuitenkin vaikea saada asiasta varmuutta, koska esitys ei juurikaan sisällä tietoa tämänhetkisestä kansallisten lakien soveltamiskäytännöstä naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan tapauksissa.

Valtuutettu ei myöskään pidä tarkoituksenmukaisena erotella NKV-direktiivin vaatimuksia ja kansallisia tarpeita, jos sekä Euroopan unionissa että kansallisesti vallitsee yhteisymmärrys siitä, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tulee torjua nykyistä tehokkaammin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää hyvänä, että mietinnön alussa selostetaan tuoreita tutkimuksia ja selvityksiä muun muassa naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä, väkivallan aiheuttamista kustannuksista yhteiskunnalle, väkivaltaa kohdanneiden naisten huonoista kokemuksista palvelujärjestelmässä, väkivallantekijöiden rikosvastuun puutteellisesta toteutumisesta sekä miesten ongelmallisista asenteista. Tältä osin käy ilmi, että väkivalta on sukupuolistunutta ja että lähisuhdeväkivallan ja seksuaaliväkivallan kokemukset ovat naisilla yleisiä. Mietinnön lähtökohtana

ei kuitenkaan ole, että nykytila olisi erityisesti naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon kannalta ongelmallinen tai että muutoksilla tavoiteltaisiin naisten aseman parantamista.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu ehdottaa, että jatkovalmistelussa huomioidaan nimenomaisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulma.

RASKAUTTAVISTA SEIKOISTA SÄÄDETTÄVÄ RIKOSLAISSA NYKYISTÄ SELKEÄMMIN

NKV-direktiivin 2 luvun 11 artikla edellyttää raskauttavien asianhaarojen huomioimista rikosten osalta, jos ne eivät kuulu jo tunnusmerkistötekijöihin. Tällaisia raskauttavia asianhaaroja ovat muun muassa se, että rikos on kohdistettu entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin, tai rikos on tehty lapsen läsnä ollessa.

Mietinnön mukaan ”laissa on jo useita säännöksiä, joiden nojalla tuomioistuin voi määrätä rangaistuksen ankarammaksi artiklassa tarkoitettujen seikkojen perusteella”. Kuitenkin yhdenvertaisuusvaltuutetun tuomioistuinkäytäntöä koskeneessa selvityksessä, johon mietinnössäkkin viitataan, todetaan, että kaikki tuomarit eivät ottaneet väkivallan tapahtumiseen läheisyydessä lainkaan kantaa. Oikeuskäytännön osalta ei siis ole selvyyttä siitä, arvioidaanko tällaista väkivaltaa sen moitittavuuden mukaisesti. Myöskään lapsen läsnäolo parisuhdeväkivallan teon aikana ei sellainen seikka, joka huomioitaisiin systemaattisesti.

Valtuutettu katsoo, että nykyinen rikoslaki ei riittävästi korosta rikos- ja rangaistusvastuuta läheisissä suhteissa tapahtuneesta väkivallasta, ja rangaistuskäytäntö on tältä osin ollut epäyhtenäistä. Valtuutettu on suositellut selvityksensä perusteella ja eduskunnalle antamassaan kertomuksessaan, että raskauttavista seikoista säädetään selkeästi rikoslaissa. Istanbulin sopimuksen 46 artikla, joka muistuttaa osin NKV-direktiivin 11 artiklaa, on jo kymmenen vuoden ajan velvoittanut Suomea, ja nyt NKV-direktiivi vahvistaa velvoitetta. Muuttamalla rikoslakia myös rikosoikeudellinen laillisuusperiaate toteutuisi paremmin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää, että rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön on otettava väkivalta- ja seksuaalirikoksissa törkeiden rikosten tunnusmerkistöihin ankaroittamisperusteeksi. Myös rangaistuksen yleisiin koventamisperusteisiin on lisättävä säännökset läheisestä suhteesta, rikoksen kohdistamisesta haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön ja rikoksen tekemisestä lapsen läsnä ollessa.

SUOJELUN TARPEEN ARVIOINTI VARMISTETTAVA MONIAMMATILLISELLA RISKINARVIOINNILLA

NKV-direktiivin 3 luvun 14 artiklan 4 kohta edellyttää, että terveydenhuollon ammattihenkilöiden on voitava ilmoittaa salassapitovelvollisuuden estämättä toimivaltaisille viranomaisille vakavan ruumiillisen haitan välittömän riskin epäily. Mietinnön mukaan tällainen riskiepäilyn ilmoittaminen poliisille toteutuu jo nykyisin, koska törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen on kriminalisoitu rikoslaissa ja toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantaja tai sen tehtäviä suorittava henkilö voi ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot. Tietoa siitä, miten paljon ja vakiintuneesti tällaisia epäilyjä koskevia ilmoituksia käytännössä poliisille tehdään, ei ole.

Ehdotuksen mukaan NKV-direktiivin 16 ja 17 artiklat sekä 18 artiklan 4 kohta pannaan täytäntöön säätämällä uusi 9 b § esitutkintalakiin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa lakimuutosta, mutta ei pidä tätä riittävänä kansallisena vähimmäistasona.

Väkivaltaa kokeneet naiset kertovat poliisille esimerkiksi terveyspalveluja harvemmin kokemastaan väkivallasta, joten suojelutarpeen arviointi jää käytännössä toteutumatta tapauksissa, joissa viranomaiskontakti on muu kuin poliisi. Esimerkiksi terveydenhuollon merkityksen tunnistaminen väkivallan systemaattisessa puheeksi otossa ja suojelutarpeen arvioinnissa mahdollisena ensimmäisenä viranomaiskontaktina tulee tunnistaa.

Mietinnössä todetaan, että nykysääntely mahdollistaa sen, että henkilökohtainen arviointi voidaan aloittaa sosiaali- ja terveydenhuollossa ja tieto arviosta voidaan välittää poliisille. Kuitenkaan mietinnössä ei kerrota, miten arvioita käytännössä tehdään tai voitaisiin tehdä ja mihin tällaiset arviot kirjataan. Myös viranomaisten välisen yhteistyön ja tiedonvaihdon käytännöt jäävät epäselviksi.

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista vain reilu kymmenes (11 %) kertoi asiasta poliisille, miehistä 5 prosenttia. 20 prosenttia naisista kertoi väkivallasta terveyspalveluissa, miehistä 10 prosenttia. 8 prosenttia väkivaltaa kokeneista naisista oli yhteydessä uhrien tukipalveluihin, ja miehistä vastaavasti 3 prosenttia.

Toisaalta kaikista vakavinta eli kuolemaan johtanutta parisuhdeväkivaltaa koskeneessa tutkimushankkeessa huomattiin, että henkirikoksen uhrin kävivät tekoa edeltävänä vuotena ainakin kerran perusterveydenhoidossa (95 %). Lisäksi käyntejä oli paljon: henkirikoksen uhrien vuosittaisten käyntien henkeä kohden laskettu mediaani oli 12 käyntiä vuodessa. Tämä tarkoittaisi käyntiä joka kuukausi. Käyntien keskiarvo oli vielä selvästi korkeampi, 38 vuosittaista käyntiä henkeä kohden.

Tilastokeskuksen tutkimuksessa parisuhteen ulkopuolella seksuaaliväkivaltaa kokeneista vain neljä prosenttia naisuhreista teki ilmoituksen poliisille. Nykyisen tai entisen kumppanin tekemästä seksuaaliväkivallasta ilmoitti poliisille 18 prosenttia.

Hyvänä esimerkkinä traumatietoisien ja sukupuolisensitiivisen tuen merkityksestä henkilön halukkuuteen tehdä rikosilmoitus voidaan pitää Seri-tukikeskuksia. Rikosilmoituksen tekeminen ei ole edellytyksenä asiakkuudelle, mutta Seri-tukikeskusten asiakkaita koskevan tutkimusraportin mukaan asiakkaista 74 prosenttia teki harkinnan jälkeen rikosilmoituksen. Luku on huomattavan korkea ja se kertoo, miten toimivat tukipalvelut ja osaavat ammattilaiset madaltavat kynnystä rikosilmoituksen tekoon.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa, että vaikka poliisi on pääasiallinen toimija mahdollisista suojelutoimista päätettäessä, tulee muidenkin väkivallankokijan kanssa kontaktissa olevien viranomaisten olla velvollisia arvioimaan suojelun tarvetta. Jos suojelutarpeen arviointi rajataan esitutkintaviranomaisiin ja vain niihin lähisuhdeväkivallan ja seksuaaliväkivallan kokijoihin, jotka ovat onnistuneet ja uskaltaneet tehdä rikosilmoituksen, valtava osa naisista jää vaille direktiivin edellyttämiä toimia.

Valtuutettu haluaa myös muistuttaa, että väkivallan riskiin puuttumatta jättäminen on ihmisoikeusloukkaus ja Suomen tilanne näyttää huonolta kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden valossa. Suomi on saanut huomautuksia Istanbulin sopimuksen noudattamista arvioivalta asiantuntijakomitea GREVIO:lta ja Istanbulin so-pimuksen osapuolten komitealta, koska Suomelta puuttuu valtakunnallinen, yhdenmukainen ja sukupuolisensitiivinen riskinarviointi- ja turvallisuudenhallinnan malli.

Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ottanut kantaa riskinarvioinnin riittävyyteen ja laatuun oikeuskäytännössään. Parisuhde- ja lähisuhdeväkivallan osalta tuomioistuin on arvioinut esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaista oikeutta elämään (2 artikla), oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (6 artikla), oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta (8 artikla) ja syrjinnän kieltoa (14 artikla).

Esimerkiksi tapauksessa Talpis v. Italia (03/2017) aviomies oli kansallisessa rikosoikeusjärjestelmässä tuomittu poikansa murhasta ja vaimonsa murhan yrityksestä. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tekijän jälkikäteinen rikosvastuun toteuttaminen ei riittänyt, vaan viranomaisten olisi tullut arvioida vakavaa väkivallan riskiä ennalta ja ryhtyä uhrien suojelemiseksi aktiivisiin toimiin.

Tapauksessa Kurt v. Itävalta (06/2021, suuri jaosto) aviomies oli poistettu perheen asunnosta ja hänelle oli määrätty vaimoa ja lasta kohtaan lähestymiskielto. Mies kuitenkin murhasi lapsen ja riisti itseltään hengen. GREVIO teki sivuväliintulon, joka koski valtion velvollisuutta riskinarviointiin ja turvallisuudenhallintaan. Ihmisoikeustuomioistuin tarkasteli viranomaisten toimien riipeyttä, riskinarvioinnin perusteellisuutta ja sitä, tiesivätkö viranomaiset todellisesta ja välittömästä vaarasta. Koska viranomaisten toimet katsottiin riittäviksi, Itävalta ei ollut loukannut valittajan ja kuolleen pojan ihmisoikeuksia.

Hyvillä kansallisilla riskinarvioinnin ja turvallisuudenhallinnan menetelmillä Suomi varmistaisi osaltaan noudattavansa NKV-direktiivin lisäksi Istanbulin sopimusta ja Euroopan ihmisoikeussopimusta siltä osin, kun kyseessä on vakavan naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjuminen.

Valtuutettu katsoo, että laissa tulee määritellä riskinarvioinnin velvollisuuden piiriin kuuluvat viranomaiset. Myös tarvittavasta monialaisesta ja moniammatillisista yhteistyön muodoista tulee säätää laissa, ja turvallisuudenhallinnan menettelystä tulee antaa kansalliset laatusuositukset.

Valtuutettu on tukenut vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin menetelmään perustuvien MARAK-työryhmien valtakunnallistamista ja vakinaistamista, mutta muistuttaa, että Istanbulin sopimus ja NKV-direktiivi edellyttävät nykyistä laajempaa riskinarvioinnin järjestelmää.

TUKIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Uhrien tukea koskevan 4 luvun osalta mietinnössä tunnistetaan direktiivissä tarkoitetuiksi erityistukipalveluiksi turvakodit, Seri-tukikeskukset ja Nollalinja. Turvakotien toiminta on varmistettu omalla lailla ja Nollalinjan toiminta rahoitetaan pysyvästi oikeusministeriön momentilta 25.01.50. Nyt esityksessä ehdotetaan, että Seri-tukikeskuksista säädetään terveydenhuoltolaissa. Mietinnössä todetaan myös, että MIELI Suomen Mielenterveys ry:lle on annettu julkinen palveluvelvoite EU:n rikosuhridirektiivin mukaisten rikosten uhrien yleisten tukipalveluiden tuottamisesta Rikosuhripäivystyksen (RIKU) toiminnassa.

Lisäksi mietinnössä todetaan, että joillakin hyvinvointialueilla on nimenomaisesti lähisuhdeväkivallan uhreille erikoistuneita palveluita, mutta että avomuotoisia, nimenomaisesti naisiin kohdistuvia erityistukipalveluja tuottavat lähinnä järjestökentän toimijat.

Kuten mietinnössäkin todetaan, järjestöjen väkivaltatyön saatavuuteen vaikuttavat alueellinen sijoittuminen sekä rahoitus, josta vastaa pääosin sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. Mietinnössä ei kuitenkaan tuoda esille rahoituksen nykytilaa tai esimerkiksi STEA-rahoitukselle suunniteltuja huomattavia leikkauksia ja näiden vaikutuksia tukipalveluihin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on toistuvasti esittänyt huolensa siitä, että hallitus on leikannut järjestöjen saamaa STEA-rahoitusta, mikä vaarantaa järjestöjen tekemää väkivaltatyötä.

NKV-direktiivissä edellytetään, että tukipalveluiden tarjoajille myönnetään riittävät henkilö- ja talousresurssit. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää, että jatkovalmistelussa arvioitaisiin resurssien nykytila tältä osin ja tuotaisiin esille tiedossa olevat muutokset järjestöjen saamaan rahoitukseen ja arvioitaisiin vaikutukset järjestöjen erityistukipalvelujen saatavuuteen.

VÄKIVALLAN VASTAISEN TYÖN RAKENTEET VARMISTETTAVA LAILLA

Yleisesti valtuutettu pitää nykyisiä rakenteita ja palvelujärjestelmää riittämättöminä väkivallan vastaisessa työssä. Niin sanotun rakennelain avulla varmistettaisiin lain tasolla hyvinvointialueiden ja kuntien roolit ja vastuut yhdenvertaiselle valtakunnalliselle vähimmäistasolle. Lisäksi laissa pitää tunnistaa ja turvata järjestöjen asema väkivallan vastaisessa työssä. Lainsäädäntöä edeltävässä selvitys työssä tulee ottaa huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteet ja sukupuolierityisten palvelujen tarve. Palvelujärjestelmässä on rakennettava selkeät palvelupolut väkivallankokijoille, heidän lapsilleen ja väkivallan tekijöille. Toimivien palveluketjujen rakentaminen edellyttää haavoittuvien ryhmien huomioon ottamista, jotta varmistetaan esimerkiksi vammaisten ja maahanmuuttaneiden naisten pääsy avun ja tuen piiriin. Lisäksi sukupuolisensitiivisen väkivaltakoulutuksen tulisi olla osa ammattihenkilöiden peruskoulutusta.

Peruspalveluiden osalta mietinnössä todetaan, että väkivallan uhrien hoito perustuu lähtökohtaisesti lääketieteelliseen tarpeeseen, ei siihen, että henkilöön on kohdistettu tietynlaista väkivaltaa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää, että olisi hyvä kuvata, millaisia hoitopolkuja ja palveluketjuja naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan uhreille on tarjota. Miten esimerkiksi pitkään parisuhdeväkivaltaa tai seksuaaliväkivaltaa kokeneiden henkilöiden lääketieteellisen hoidon tarve tunnistetaan? Millaisia diagnoosiluokituksia tai käypä hoito -suosituksia on väkivallan uhreille? Miten toimitaan silloin, kun kyse ei ole välttämättä akuutista tilanteesta? Millaista psykososiaalista tukea ja traumahoitoa on tarjolla? Miten hyvin ylipäänsä naisiin kohdistuva väkivalta eri muotoineen tunnistetaan naisten terveysongelmaksi?

NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISY

NKV-direktiivin 5 luku koskee ennaltaehkäisyä ja varhaista tilanteeseen puuttumista. Tältä osin valtuutettu ehdottaa, että jatkovalmistelussa laissa säädetyt tasa-arvon edistämismenpiteet ymmärrettäisiin osaksi naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisevää työtä ja lainsäädännöllistä kehikkoa.

Tasa-arvolaki (609/1986, laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta) velvoittaa viranomaiset, työnantajat ja opetuksen järjestäjät edistämään tasa-arvoa ja laatimaan tasa-arvosuunnitelmia, mutta laissa ei mainita nimenomaisesti sukupuolistunutta väkivaltaa tai seksuaalikasvatusta. Tasa-arvosuunnittelu on kuitenkin vakiintunut käytäntö, jota valvoo tasa-arvovaltuutettu, ja opetusallalla työtä tukee Opetushallitus.

Valtuutettu ehdottaa, että NKV-direktiivin mukaiseksi ennaltaehkäisyksi katsottaisiin kansallisesti seksuaali- ja kehotunnekasvatus, ja nämä sisällytettäisiin järjestelmällisesti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin. Lisäksi ammattilaisten osaamista on vahvistettava, ja erityistä huomiota tulee kiinnittää lasten ja nuorten digitaaliseen vuorovaikutukseen sekä verkkohäirintään, joka kohdistuu erityisesti tyttöihin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää, että kun tasa-arvolakia seuraavaan kerran muutetaan, arvioitaisiin tarve säännellä nimenomaisesti sukupuolistuneesta väkivallasta ja sen ennaltaehkäisystä osana tasa-arvosuunnitelmia.

Valtuutettu pitää riittämättömänä mietinnössä selostettuja Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman ja Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toimenpiteitä. Kyseiset politiikkaohjelmat ovat määräaikaista ja vasta käynnistymässä, eikä kaikkien toimenpiteiden toteutumisesta ole varmuutta. Ohjelmilla ei ole pysyvää rahoitusta ja esimerkiksi Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma on tarkoitettu toteutettavaksi ilman erillirahoitusta. Lisäksi valtuutettu huomauttaa, että direktiivin tulee olla täytäntöön pantuna kesäkuussa 2027, mutta mietinnössä ei tuoda esille, miten erilaiset toimenpiteet ajoittuvat suhteessa tähän määräaikaan tai miten pysyväisluontoisia ne ovat. Kumpikin politiikkaohjelma ulottuu vuoteen 2033.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

-

Asianomistajan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

Ehdotuksen mukaan NKV-direktiivin 16 ja 17 artiklat sekä 18 artiklan 4 kohta pannaan täytäntöön säätämällä uusi 9 b § esitutkintalakiin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa lakimuutosta, mutta ei pidä tätä riittävänä kansallisena vähimmäistasona. Lisäksi valtuutettu pitää ehdotettua pykälää siltä osin ongelmallisena ja 16 artiklaa suppeampana, jos arvioinnissa painotetaan asianomistajan tietoja tekijään liittyvistä riskitekijöistä.

Direktiivin 16 artiklan 3 kohdan mukaan rikoksentekijän tai rikoksesta epäillyn aiheuttamaan riskiin voi sisältyä toistuvan väkivallan riski tai mielenterveysongelmat. Asianomistajalla ei voida olettaa olevan tietoa tekijän tai epäillyn aikaisemmasta väkivallankäytöstä ja rikostuomioista esimerkiksi aiemmissa parisuhteissaan. Asianomistajalla ei ole myöskään tietoa mahdollisista mielenterveyteen liittyvistä terveydenhuollon asiakkuuksista tai diagnooseista.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimissa on verrannut tapauksessa N.D. v. Sveitsi (04/2025) toisaalta viranomaisten ja toisaalta vakavaa parisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen tietoja väkivaltaa käyttäneestä miehestä. Tuomioistuin totesi tietojen epäsymmetrian ja moitti eri viranomaisten välisten toimien koordinaation puutetta sekä totesi tuolloin Sveitsissä voimassa olleen

lainsäädännön puutteelliseksi. Toisin kuin viranomaisilla kokonaisuutena, naisella ei ollut tietoa miespuolisen kumppaninsa aiemmasta väkivaltaisesta käytöksestä ja rikostuomiosta tai tämän mielenterveyteen liittyvistä seikoista. Vaikka nainen ei itse ollut pyytänyt suojelu- tai tukitoimia, viranomaisten olisi pitänyt arvioida tilannetta oma-aloitteisesti ja toimia aktiivisemmin naista suojellakseen.

Mietinnössä todetaan, että ”epäillyn aiheuttaman riskin toteaminen ei edellyttäisi, että esitutkintaviranomaisen tulisi erikseen selvittää mahdollisia riskitekijöitä muilta viranomaisilta, vaan riskin arviointi perustuisi asianomistajalta saatuihin tietoihin tai muuten esitutkinnassa ilmi tulleisiin seikkoihin”. Säännös ei saisi valtuutetun mukaan kuitenkaan johtaa siihen, että asianomistaja käytännössä vastuutetaan kertomaan riittävästi tekijään liittyvistä riskeistä. Lisäksi valtuutettu pitää olennaisena, että esitutkintaviranomainen huomioi oma-aloitteisesti tarpeen mukaan tekijän tai epäillyn toistuvan väkivallan riskin osalta tämän mahdolliset aiemmat lähisuhdeväkivalta- ja seksuaaliväkivaltatapaukset, joista on tieto viranomaisten tieto-järjestelmissä.

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotusta.

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotusta.

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotusta.

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotusta. Työryhmä on katsonut, että kansalliseksi naisiin kohdistuvan väkivallan ja väkivallan vastaisten toimien seurannan ja arvioinnin vähimmäistasoksi riittää valtuutetun nykyinen toiminta.

Valtuutettu pitää toisaalta tärkeänä tuoda esille, että koska tehtävään ei osoiteta lisäresursseja, muutos ei käytännössä paranna kansallisen seurannan nykytilaa tai edistä naisten ja muiden lähisuhdeväkivallankokijoiden oikeuksien toteutumista tältä osin.

Hyvän lainsäädännön kielen näkökulmasta lain 7 §:n 3 kohta on ollut jo nykyisin raskaslukuinen, ja vaikka ehdotus on lakiteknisesti ymmärrettävä, vähentää kirjoitustapa harmillisesti entisestään säännöksen luettavuutta.

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotusta.

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotusta.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Parhaimmillaan direktiivin tehokas täytäntöönpano vähentäisi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa, jolloin oikeusjärjestelmä ja palvelujärjestelmä kuormittuisivat vähemmän. Tällä olisi pidemmällä aikavälillä positiivisia taloudellisia vaikutuksia. Harmillisesti esityksen lähtökohtana on vain mahdolliset suorat lisäkustannukset, eikä päätöksentekoa tue ymmärrys siitä, millaisia kustannuksia väkivalta nykyisin aiheuttaa.

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Asianomistajan suojelutarpeen arviointi parantaa toivottavasti erityisesti naisten asemaa. Jos käytännössä hyvin harva asia muuttuu nykytilanteesta, esitys ei juuri vaikuta eri ihmisryhmiin.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on tässä lausunnossa viitannut seuraaviin lähteisiin:

Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K. 2023. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti. Tilastokeskus.

Committee of the Parties Istanbul Convention. Recommendation to Finland on building trust by delivering support, protection and justice on the basis of the Istanbul Convention IC-CP(2025)5.

GREVIO's First thematic evaluation report. Building trust by delivering support, protection and justice Finland, GREVIO(2024)9.

Kainulainen H. & Rantala M. 2025. Pari- ja lähisuhdeväkivalta käräjäoikeuskäytännössä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu.

Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset: Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52.

Seri-tukikeskusten asiakkaiden tausta, tukipalveluiden käyttö ja rikosprosessin eteneminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:1.

Suonpää, K., Koskela, T., Sutela, M., Törölä, M. & Aaltonen, M. 2023. Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:16.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026 (K 2/2026 vp).

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Valtuutetun mukaan Suomessa pitäisi olla kansallinen vakavia väkivallan tapauksia koskeva selvitystoiminto, jonka kautta pystyttäisiin kehittämään väkivallan ehkäisyä ja riskinarviointia. Monissa naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa väkivallantekijä on ollut jo ennen henkirikosta väkivaltainen naista kohtaan. Nainen on voinut joutua tekijän taholta kokonaisvaltaisen kontrolloinnin ja väkivallalla uhkaamisen kohteeksi. Nainen on usein kertonut pelkäävänsä tekijää, ja hän voinut olla yhteydessä poliisiin sekä tihentyneesti myös terveydenhuoltoon.

Valtuutettu katsoo, että kuolemaan johtaneesta parisuhdeväkivallasta tarvitaan selvitystoiminto, mikä edellyttää lainsäädännöllisiä toimia. Toiminnon tehtävänä olisi seurata naisiin kohdistuneita henkirikoksia ja niiden yrityksiä, ja pyrkiä löytämään tehokkaita toimia lähisuhteessa tapahtuvien henkirikosten ennaltaehkäisemiseen ja riskinarvioinnin kehittämiseen. Tapauksista oppimisen tarkoituksena olisi lisätä ymmärrystä naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteistä ja kehittää viranomaisten toimintaa.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Hiltunen Rainer
Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Rantala Marjo
Yhdenvertaisuusvaltuutettu - Erityisasiantuntija